

Sygn. akt II UK 217/14

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 8 lipca 2015 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Jerzy Kuźniar (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Jolanta Frańczak

SSN Zbigniew Hajn

w sprawie z wniosku K. D.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych
o wysokość emerytury i ustalenie kapitału początkowego,
po rozpoznaniu na rozprawie w Izbie Pracy, Ubezpieczeń Społecznych i Spraw
Publicznych w dniu 8 lipca 2015 r.,
skargi kasacyjnej wnioskodawczynie od wyroku Sądu Apelacyjnego
z dnia 26 lutego 2014 r.,

oddala skargę kasacyjną.

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 26 lutego 2014 r., Sąd Apelacyjny oddalił apelację wnioskodawczynie K. D. od wyroku Sądu Okręgowego w Z. z dnia 25 kwietnia 2013 r. w sprawie przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych o wysokość emerytury i ustalenie kapitału początkowego. Sąd drugiej instancji podzielił ustalenia faktyczne Sądu Okręgowego jak i zaprezentowaną w uzasadnieniu wyroku wykładnię art. 55

ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2015 r., poz. 748, dalej ustawa o emeryturach i rentach z FUS, lub ustawa), przyjmując że przeliczenie świadczenia jest uzależnione od wystąpienia przez ubezpieczonego z wnioskiem o przyznanie emerytury po dniu 31 grudnia 2008 r., przy czym wniosek ten - co do zasady - nie może być rozumiany jako zmierzający do innego celu niż przyznanie emerytury na podstawie art. 27 ustawy, po raz pierwszy.

W stanie faktycznym sprawy, wnioskodawczyni (ur. dnia 6 kwietnia 1944 r.), była uprawniona do renty z tytułu niezdolności do pracy od dnia 1 sierpnia 1997 r.

Decyzją z dnia 9 sierpnia 1999 r. organ rentowy przyznał wnioskodawczynie prawo do emerytury (w niższym wieku) przewidzianej w art. 29 ustawy o emeryturach i rentach z FUS od dnia 1 lipca 1999 r. W dniu 14 grudnia 2006 r. wnioskodawczynie wystąpiła z wnioskiem o emeryturę po osiągnięciu wieku emerytalnego, którą organ rentowy przyznał jej na podstawie art. 27 ustawy, od dnia 1 grudnia 2006 r. (decyzją z dnia 19 grudnia 2006 r.). Po osiągnięciu wieku emerytalnego określonego w art. 29 ustawy (55 lat), wnioskodawczynie kontynuowała ubezpieczenia emerytalne i rentowe (do dnia 31 października 1999 r. i od dnia 1 grudnia 2009 r. do dnia 30 września 2012 r.). W dniu 27 listopada 2012 r. wystąpiła z wnioskiem o przeliczenie „wcześniejszej emerytury” w związku z przepracowaniem 34 miesięcy, w czasie których były odprowadzane składki na ubezpieczenia emerytalne i rentowe oraz o ustalenie kapitału początkowego. Zaskarżoną decyzją (z dnia 10 grudnia 2012 r.) organ rentowy odmówił wnioskodawczynie „prawa do okresowej emerytury kapitałowej”, wskazując że warunkiem przeliczenia świadczenia w oparciu o art. 55 ustawy jest wystąpienie o emeryturę po raz pierwszy po 31 grudnia 2008 r. Z kolei decyzją z dnia 15 stycznia 2013 r. organ rentowy odmówił ustalenia kapitału początkowego, stwierdzając, że wnioskodawczynie nie należy do kategorii osób, dla których zgodnie z obowiązującymi przepisami ustala się taki kapitał.

Sąd Okręgowy wyrokiem z dnia 25 kwietnia 2013 r. oddalił odwołania, uznając je za nieuzasadnione. Sąd wskazywał, że kluczowe znaczenie dla oceny obu żądań odwołującej miało ustalenie, czy w stosunku do niej znajduje zastosowanie art. 55 ustawy o emeryturach i rentach z FUS. Zgodnie z tym

przepisem ubezpieczonemu spełniającemu warunki do uzyskania emerytury na podstawie art. 27, który kontynuował ubezpieczenia emerytalne i rentowe po osiągnięciu przewidzianego w tym przepisie wieku emerytalnego i wystąpił z wnioskiem o przyznanie emerytury po dniu 31 grudnia 2008 r. może być obliczona emerytura na podstawie art. 26, jeżeli jest wyższa od obliczonej zgodnie z art. 53. Z kolei art. 26 ustawy o emeryturach i rentach z FUS umożliwia ustalenie wysokości świadczenia osobom spełniającym warunki do przejścia na emeryturę na starych zasadach (art. 27) według reguł obowiązujących dla ubezpieczonych urodzonych po dniu 31 grudnia 1948 r. (tj. na zasadach określonych w art. 26), o ile osoby te kontynuowały ubezpieczenie emerytalne po osiągnięciu 60/65 lat życia i wystąpiły z wnioskiem o świadczenie po dniu 31 grudnia 2008 r., a emerytura obliczona w myśl art. 26 okaże się wyższa niż obliczona zgodnie z art. 53. Wnioskodawczyni w dniu 2 listopada 2012 r. złożyła wniosek o obliczenie emerytury według nowych zasad w oparciu o art. 55 ustawy, nie ulega jednak wątpliwości, że powyższy wniosek nie był wnioskiem o emeryturę złożonym po raz pierwszy. W ocenie Sądu pierwszej instancji, organ rentowy prawidłowo uznał, że skoro wnioskodawczyni była uprawniona do emerytury od dnia 1 lipca 1999 r., to nie jest możliwe skuteczne wystąpienie o przeliczenie wysokości świadczenia na podstawie art. 26 w związku z art. 55 ustawy o emeryturach i rentach z FUS, brak też podstaw do ustalenia kapitału początkowego zgodnie z art. 173 ust. 1 ustawy.

Sąd Apelacyjny, oddalając apelację wnioskodawczyni, zaaprobował w pełni ustalenia Sądu pierwszej instancji i uznał za trafne zapadłe rozstrzygnięcie, stwierdzając że wnioskodawczyni nie spełniła przesłanek do obliczenia emerytury na podstawie art. 55 ustawy o emeryturach i rentach z FUS, podkreślając że przepis ten, jako regulacja szczególna wymaga wykładni ścisłej, to zaś oznacza, że przeliczenie świadczenia jest uzależnione od wystąpienia przez ubezpieczonego z wnioskiem o przyznanie emerytury po raz pierwszy po dniu 31 grudnia 2008 r. Wniosek o przyznanie emerytury na podstawie art. 27 ustawy nie może być rozumiany jako wniosek o przeliczenie świadczenia, ponowne przyznanie tego samego świadczenia lub wniosek o ponowne obliczenie wysokości przyznanej emerytury na podstawie tego przepisu według nowych zasad, jeżeli wcześniej wysokość emerytury (przyznanej w okolicznościach sprawy na wniosek złożony

przed 31 grudnia 2008 r.) została obliczona według dotychczasowych zasad na podstawie art. 27 w związku z art. 53 ustawy emerytalnej. Z dokonanych ustaleń faktycznych wynika, że wnioskodawczyni nabyła uprawnienia do emerytury przewidzianej w art. 27 ustawy z dnia 1 grudnia 2006 r.

W skardze kasacyjnej od tego wyroku, zaskarżając go w całości, pełnomocnik wnioskodawczyni zarzucił naruszenie przepisów prawa materialnego – art. 55 ustawy o emeryturach i rentach z FUS „poprzez błędną wykładnię polegającą na przyjęciu, że warunkiem skorzystania z możliwości obliczenia emerytury na podstawie art. 55 ustawy w związku z art. 26 ustawy jest złożenie wniosku o emeryturę po raz pierwszy, zakres użytego w tym przepisie sformułowania ‘ubezpieczony’ nie obejmuje osoby mającej ustalone prawo do emerytury, która kontynuuje zatrudnienie, a w konsekwencji odmowy obliczenia ubezpieczonej emerytury na podstawie art. 26 ustawy”, „art. 55 ustawy w związku z art. 21 ust. 2 ustawy poprzez błędną wykładnię, polegającą na przyjęciu, że art. 55 ustawy o emeryturach i rentach znajduje zastosowanie wyłącznie w stosunku do osób, które składają wniosek o emeryturę po raz pierwszy, w sytuacji, gdy zgodnie z art. 21 ust. 2 ustawy dopuszczalne jest kilkakrotne przechodzenie na emeryturę, a tym samym, gdyby art. 55 ustawy emeryturach i rentach z FUS dotyczył wyłącznie osób składających wnioski o emeryturę po raz pierwszy, niezbędne byłoby wyraźne zaznaczenie w nim, że wyliczenie emerytury w oparciu o ten przepis możliwe jest tylko wówczas, gdy jest to pierwszy wniosek o emeryturę (...), art. 55 ustawy emeryturach i rentach z FUS w związku z art. 4 pkt 13 ustawy poprzez błędną wykładnię, polegającą na przyjęciu, że zawarte w art. 55 ustawy o emeryturach i rentach z FUS sformułowanie ‘ubezpieczony’ nie obejmuje swym zakresem osoby, która posiadając ustalone prawo do emerytury, kontynuuje zatrudnienie i podlega z tego tytułu ubezpieczeniu emerytalnemu i rentowemu (...),” oraz „naruszenie art. 21 ust. 1 w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej (...) poprzez „bezprawną odmowę Ubezpieczonej możliwości ponownego zweryfikowania wysokości długoterminowych świadczeń emerytalnych ustalonych w deklaratoryjnych decyzjach organu rentowego, skutkujące naruszeniem jej prawa do otrzymywania emerytury w najkorzystniejszym możliwym wariantcie”.

Pełnomocnik wniósł o uchylenie w całości zaskarżonego wyroku jak i poprzedzającego go wyroku Sądu Okręgowego i przekazanie sprawy Sądowi pierwszej instancji do ponownego rozpoznania, ewentualnie o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i przekazanie sprawy Sądowi drugiej instancji do ponownego rozpoznania wraz z orzeczeniem o kosztach postępowania w tym kosztach zastępstwa procesowego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Skarga kasacyjna nie jest uzasadniona.

Stosownie do art. 398¹³ § 1 i 2 k.p.c., Sąd Najwyższy rozpoznaje sprawę w granicach skargi kasacyjnej (jej podstaw) i jest związany ustaleniami faktycznymi stanowiącymi podstawę zaskarżonego orzeczenia, jeżeli skarga nie zawiera zarzutu naruszenia przepisów postępowania (bądź jeżeli taki zarzut okaże się niezasadny). W okolicznościach sprawy oznacza to, że nie jest kwestionowane ustalenie, że wnioskodawczyni wystąpiła z wnioskiem o emeryturę na podstawie art. 27 ustawy o emeryturach i rentach z FUS (po osiągnięciu wieku emerytalnego) już w grudniu 2006 r. i prawo do tego świadczenia przyznano jej od dnia 1 grudnia 2006 r.

W utrwalonym orzecznictwie Sądu Najwyższego trafnie przywołanym w skardze kasacyjnej, w tym zwłaszcza w uchwale z dnia 4 lipca 2013 r., II UZP 4/13 (OSNP 2013 nr 21-12, poz. 257), przyjęto, że ubezpieczony urodzony przed dniem 31 grudnia 1948 r., który po osiągnięciu powszechnego wieku emerytalnego kontynuował ubezpieczenie i wystąpił o emeryturę po dniu 31 grudnia 2008 r., ma prawo do jej wyliczenia na podstawie art. 26 w związku z art. 55 ustawy o emeryturach i rentach z FUS, niezależnie od tego czy wcześniej złożył wniosek o emeryturę w niższym wieku emerytalnym lub o emeryturę wcześniejszą. W uzasadnieniu uchwały wskazano m.in., że ten sposób wyliczania emerytury zaczął obowiązywać dopiero od 1 stycznia 2009 r. zaś warunek kontynuowania ubezpieczenia i wystąpienia z wnioskiem po 31 grudnia 2008 r., miał umożliwić wyliczenie emerytury w tzw. formule zdefiniowanej składki, której podstawę wymiaru stanowi suma składek składanych na indywidualnym koncie

ubezpieczonego. *Ratio legis* tego przepisu jest więc kontynuowanie opłacania składek, nie zaś ubieganie się o emeryturę wcześniejszą lub w niższym wieku emerytalnym. W utrwalonych poglądach judykatury, przyjmuje się nadto, że emerytura w niższym i w powszechnym wieku emerytalnym to odrębne rodzaje emerytur. W wyroku Sądu Najwyższego z dnia 5 października 2006 r., I UK 82/06 (niepublikowany) wyrażono trafny pogląd, że nie ma przeszkód prawnych, aby ubezpieczony pobierający emeryturę przyznaną mu w niższym wieku emerytalnym dla pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze - art. 32 ustawy emerytalnej, domagał się przyznania emerytury przysługującej w tzw. powszechnym wieku emerytalnym na podstawie art. 27 tej ustawy, ponieważ ze względu na odmienne przesłanki nabycia prawa do obu tych świadczeń organ ubezpieczeń społecznych powinien wydać decyzje w oparciu o różne podstawy prawne przysługujących ubezpieczonemu świadczeń emerytalnych, a następnie wypłacać świadczenie wyższe lub wybrane przez ubezpieczonego - art. 95 ust. 1 ustawy, por. także wyrok z dnia 20 stycznia 2005 r., I UK 120/04, OSNP 2005 nr 16, poz. 257 i orzecznictwo w nim powołane). Jeżeli więc nie może być kwestionowana możliwość kilkakrotnego przechodzenia na emeryturę, a w treści art. 55 ustawy brak zastrzeżenia, że wniosek o przejście na emeryturę w powszechnym wieku przez osoby objęte art. 27 ma być pierwszym wnioskiem o przejście na emeryturę (o nabycie statusu emeryta), przepis ten (art. 55 ustawy) należy rozumieć jako przyznający prawo do złożenia wniosku o wyliczenie emerytury w powszechnym wieku emerytalnym jeżeli ubezpieczenie było kontynuowane po osiągnięciu wieku 60/65 lat, a wniosek został złożony po dniu 31 grudnia 2008 r. niezależnie od faktu uzyskania przez te osoby emerytury wcześniejszej (art. 32 ustawy) lub w niższym wieku emerytalnym (art. 29 ustawy) – por. także m.in. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 10 lipca 2013 r., II UK 424/12, LEX nr 1341674, 4 września 2013 r., II UK 23/13, OSNP 2014 nr 6, poz. 85, 7 listopada 2013 r., II UK 143/13, OSNP 2014 nr 10, poz. 148 i z 18 września 2014 r., I UK 27/14, LEX nr 1537287.

Zaprezentowane stanowisko, w pełni podzielane przez obecny skład Sądu Najwyższego, nie znajduje jednak zastosowania do sytuacji prawnej wnioskodawczyni, gdy się weźmie pod uwagę, że wystąpiła ona z wnioskiem o

emeryturę na podstawie art. 27 ustawy (tzw. emeryturę w powszechnym wieku) już w grudniu 2006 r. i prawo do tego świadczenia przyznano jej od dnia 1 grudnia 2006 r., a więc nie został spełniony warunek zawarty w art. 55 ustawy, kreujący wyjątek od zasady ustalania ubezpieczonym urodzonym przed dniem 1 stycznia 1949 r. emerytury w wysokości wynikającej z dotychczasowych („starych”) zasad (art. 27 w związku z art. 53 tej ustawy). Ubezpieczonym, urodzonym przed wymienioną datą (1 stycznia 1949 r.), przysługuje prawo do obliczenia emerytury według nowych zasad, jeżeli wysokość emerytury obliczonej na podstawie art. 26 w związku z art. 55 okaże się wyższa od ustalonej według dotychczasowych zasad, pod warunkiem kontynuowania ubezpieczenia emerytalnego po osiągnięciu 60/65 lat życia (po osiągnięciu powszechnego wieku emerytalnego) i wystąpienia z wnioskiem o przyznanie emerytury na podstawie art. 27 ustawy (po raz pierwszy) po dniu 31 grudnia 2008 r.

Jak trafnie zauważył Sąd Apelacyjny, art. 55 ustawy wyraźnie uzależnia stosowanie zasad obliczania świadczenia w nim wskazanych od wystąpienia przez ubezpieczonego z wnioskiem o przyznanie emerytury na podstawie art. 27 ustawy po dniu 31 grudnia 2008 r. po raz pierwszy, a stanowiąc regulację szczególną, wymaga wykładni ścisłej. Innymi słowy, z możliwości obliczenia wysokości emerytury, na podstawie art. 55 ustawy, nie mogą korzystać ubezpieczeni urodzeni przed dniem 1 stycznia 1949 r., także kontynuujący ubezpieczenia emerytalne i rentowe po osiągnięciu przewidzianego w art. 27 ustawy wieku emerytalnego, którym przyznane zostały emerytury po osiągnięciu powszechnego wieku emerytalnego (art. 27 ustawy) przed końcem 2008 r. w wysokościach obliczonych według dotychczasowych zasad.

Z tych względów, gdy zarzuty skargi okazały się nieuprawnione, należało orzec jak w sentencji, po myśli art. 398¹⁴ k.p.c.